



# Finansinės paslaugos: iššūkiai ir perspektyvos. Apžvalginė ataskaita

## Santrauka

### Įvadas

Dabartinė finansų krizė atskleidė rimtus iššūkius, su kuriais susiduria Europos finansinių paslaugų sektorius. Kokia tikimybė, kad ši krizė padės susiformuoti gyvybingam ir atsparesniam finansų sektoriui? Šioje ataskaitoje apžvelgiamos ekonominės tendencijos bankų ir draudimo sektoriuose ir svarstomas finansų rinkų reguliavimas. Joje išsamiai nagrinėjami verslo modeliai, kurie, reaguojant į krizę, taikomi įvairiuose finansų sektoriaus segmentuose. Galiausiai ataskaitoje pateikiami galimo Europos finansinių paslaugų sektoriaus prisitaikymo proceso scenarijai. Tyrimas atliktas nagrinėjant konkrečius įvairių šio sektoriaus bendrovių atvejus, internetu ir žodžiu apklausus bendrovių ekspertus, socialinius partnerius, mokslinių tyrimų įstaigų bei valdžios institucijų atstovus ir išsamiai išanalizavus bendrovių ataskaitas bei finansinius duomenis.

### Politikos aplinkybės

Vargu ar galima tikėtis, kad vienas po kito vykę sukrėtimai, kurių priežastis – pažeidžiami bankai, nebesikartos. Didėjanti finansinių įsipareigojimų nevykdymo rizika nekilnojamojo turto rinkose, produktų rinkose ir tarp Europos bei JAV bankų turės neigiamą poveikį bankų turtui ir ekonomikos augimui. Todėl visuose Europos Komisijos parengtuose krizės įveikimo scenarijuose pabrėžiamas pereinamasis laikotarpis, kuriuo ekonomikos augimas bus menkas arba neigiamas. Kalbant apie teigiamus dalykus, pradėtos reguliavimo reformos, daugiau aiškumo dėl jų masto ir krypties suteikė neseniai JAV Senato patvirtintas „Wall Street reformų įstatymo projektas“ (angl. *Wall Street Reform Bill*) ir Europos Sąjungoje priimtas sprendimas reguliuoti rizikos draudimo fondus bei kitus klausimus. Tačiau visuotinės diskusijos dėl pasaulinės reguliavimo sistemos, kurią numatė Didžiojo dvidešimtuko (G20) šalių vyriausybės, tęsiasi.

### Pagrindinės išvados

Reaguodamos į krizę, finansų bendrovės atitinkamai pritaikė savo verslo modelius, didžiausią dėmesį skirdamos savo pagrindinės veiklos stipriajai pusei. Visų pirma privačių bankų veikloje galima matyti ryškų finansinių įsiskolinimų mažinimo (skolų apmokėjimo) procesą. Nemažai privačių bankų stengiasi išplėsti savo mažmeninę ir komercinę veiklą, tačiau, kapitalo rinkoms pasiūlius perspektyvias galimybes, jie vėl ėmėsi investicinės bankininkystės. Valstybiniai bankai, įtraukti į valstybines gelbėjimo programas, buvo reorganizuoti pardavus antraeiles ir rizikingas veiklos sritis. Pagerintos rizikos įvertinimo priemonės ir padidėjo nuosavo kapitalo dalis. Padarius didelius nurašymus atkurti balansai, didžioji verslo dalis vėl tapo pelninga.

Tačiau šis pelningumas atkurtas gerokai sumažinus darbo vietų. Tirtuose valstybiniuose bankuose 2009 m. buvo sumažinta apytikriai 10 % darbo vietų (nagrinėtuose privačiuose bankuose – apie 5 %). Tirtuose kooperaciniuose bankuose įdarbinimas sumažintas 1 %. Iš tikrųjų tikrai vienoje draudimo bendrovėje ir viename vadinamajame etiškame banke darbo vietų padaugėjo. Nors konkrečių atvejų tyrimai neleidžia susidaryti viso užimtumo pokyčių šiame sektoriuje vaizdo, jie rodo, kokią įtaką darbo vietų skaičiui turėjo šio sektoriaus reorganizavimas.

Dauguma bendrovių pakeitė atlyginimo vadovams ir investicijų brokeriams sistemas, uždarbį susiedamos su kelerių metų verslo veiklos rezultatais. Apskritai premijų dydis – palyginti su nustatytu atlyginimu – buvo sumažintas, o jų išmokėjimas atidėtas 3–4 metų laikotarpiui. Dabar didžioji premijų dalis skiriama bendrovės akcijomis. Šių pokyčių įtaką investavimo pobūdžiui ir rizikos priėmimui dar reikėtų iširti.

Nepaisant kai kurių vienodų bendrų tendencijų, finansinių bendrovių verslo modeliams būdingi dideli skirtumai. Juos galima suskirstyti pagal tris skirtingus požiūrius į verslą. Pirmą grupę, kurią sudaro liberalūs bankai, investiciniai fondai ir kiti finansų tarpininkai, didelį pelną gauna iš prekybos knygų ir prekybos operacijų savo lėšomis. Savo verslo operacijas pritaikę prie naujų rinkos sąlygų, jie ir toliau siekia įgyvendinti į pelną orientuotą strategiją, reikalaudami tik nedidelių reguliavimo sistemos pakeitimų.

Antra grupė, valstybei priklausantys bankai, kuriuos per krizę ėmė kontroliuoti valstybė, šiuo metu yra iš esmės pertvarkomi. Jie turi prisitaikyti prie didelių prekybos knygų nuostolių, taip pat savo verslo strategijas perorientuoti į pagrindinę mažmeninę ir komercinę veiklą. Valstybės priežiūra turi daug įtakos reorganizavimo procesui, tačiau suteikia ir svarbių privalumų, t. y. valstybės garantijas.

Trečią grupę galima pavadinti tvaria, nes ją sudarančios institucijos laikosi ilgalaikės verslo strategijos, kuriai būdingas mažesnis finansinių svertų naudojimas ir kuklesni pelno siekiai. Ši grupė nebuvo labai susidomėjusi naujomis finansų rinkomis, todėl patyrė tik nedidelių nuostolių, susijusių su turto nurašymu. Šiai grupei priklauso taupomųjų ir kooperacinių bankų padaliniai, taip pat besikuriantys etiški bankai ir dauguma draudimo bendrovių.

## Ateities scenarijai

Remiantis pirmiau minėtomis išvadomis, parengti trys galimi Europos finansų sektoriaus prisitaikymo scenarijai.

### **Praeitis – tai ateitis**

Šiame scenarijuje daroma prielaida, jog stambūs subjektai yra pakankami stiprūs užtikrinti, kad nebūtų vykdoma jokia esminė finansinės sistemos reforma. Apskritai krizė suprantama kaip nepalankių aplinkybių sanauja, o ne sisteminis trūkumas. Liberaliems bankams tai leis ir toliau įgyvendinti į pelną orientuotas strategijas, o tvarus segmentas galės sėkmingai išlaikyti savo pozicijas, nors ir be didesnės plėtos. Stiprėjant liberaliems bankams, valstybei priklausantys bankai patirs sunkumų, ir vyriausybės stengsis sumažinti savo dalyvavimą šių institucijų veikloje. Scenarijuje daroma prielaida, kad kitos finansų krizės galima išvengti vien šiek tiek pakoregavus reguliavimą ir kad pakankamą stabilumą užtikrins mažmeninė bei komercinė bankų veikla.

### **Nauja pasaulinė finansų rinkų tvarka**

Šiame scenarijuje numatoma, kad 2010 m. gruodžio mėn. G20 šalių vyriausybės nutars iš esmės reformuoti pasaulinę finansų sistemą. Reformos pokyčiai – didesnė ir rizikos vertinimu pagrįsta nuosavo kapitalo dalis, investicinės bankininkystės atskyrimas nuo mažmeninės ir komercinės bankų veiklos, problemų sprendimo planai (angl. dar vadinami living wills), kuriuos teks bent jau stambūs subjektai, ir veiksminga stebėseną. Įgyvendinus šiuos reikalavimus sumažės konkurencinis liberalių bankų pranašumas ir labai pagerės tvarių ir valstybinių bendrovių padėtis. Didesnė nuosavo kapitalo dalis yra svarbiausia šio tipo prisitaikymo procese, kuriam reikės ilgo ir sunkaus pereinamojo laikotarpio.

### **Susiskaldžiusi ekonomika**

Šiame scenarijuje daroma prielaida, kad finansų krizės negalima kontroliuoti. Didėjantis finansinių įsipareigojimų nevykdymo mastas ir pernelyg ap sunkinti valstybių biudžetai kai kurias euro zonos šalių vyriausybes vers 20–30 % sumažinti įsipareigojimus ir imtis ryžtingų sprendimų dėl kai kurių bankų – juos uždaryti arba nacionalizuoti. Griežto taupymo programos Europos šalyse užkraus papildomą naštą jų ekonomikai, o JAV ir Jungtinėje Karalystėje didėjanti infliacija dar labiau sutrikdys pusiausvyrą. Scenarijuje numatomas tarptautinis nesėkmių finansų rinkoje reguliavimas, taigi griežtai į pelną ir augimą orientuotos vadovų ir specialistų grupės, padedamos kai kurių šalių liberalių finansų rinkų, ir toliau versis trumpalaikėmis spekuliacijomis ir arbitražu. Kai kurie visuomenės sluoksniai priešinsis šiam verslo požiūriui, pradės kurtis vietos tinklu paremta ekonomika. Griežta globalizuotos ekonomikos kritika skatins atsirasti naujus požiūrius, grįstus ne makroinstitucijomis, o mikroorganizacijomis.

Visuose scenarijuose numatomas tolesnis užimtumo finansų sektoriuje mažėjimas. Labiausiai tai pasireiškė trečiajame scenarijuje. Tačiau spaudimas taupyti lėšas bus stiprus visuose scenarijuose, o informacinės ir ryšių technologijos suteiks galimybių nuolat didinti produktyvumą. Remiantis antrojo scenarijaus prielaidomis („nauja pasaulinė tvarka“), visuose trijuose scenarijuose geriausiai išvystytas socialinis dialogas.

### **Daugiau informacijos**

Ataskaitą *Finansinės paslaugos: iššūkiai ir perspektyvos* galite rasti <http://www.eurofound.europa.eu/emcc/content/source/eu10001a.htm>

Radoslaw Owczarzak, tyrimų vadovas  
row@eurofound.europa.eu